

МОДЕЛЬ СИСТЕМНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В РЕГІОНІ

Людмила Ващенко, кандидат педагогічних наук, доцент
Київського міського педагогічного університету
ім. Б. Д. Грінченка

МОДЕЛЬ СИСТЕМНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В РЕГІОНІ

Загальною проблемою управління інноваційними процесами в освіті виступає відсутність обґрунтованих підходів щодо реалізації нововведень на регіональному рівні. Це деформує практику впровадження новацій, створює хибне уявлення у педагогів про нововведення як елемент стихійності та некерованості. Водночас успішне розв'язання проблеми в сучасних умовах модернізації освіти залишається складним у межах традиційного управління, оскільки швидкоплинність і неперервність змін вступають у полеміку з консервативними підходами до управління освітою загалом та інноваційними процесами зокрема.

Актуальність досліджуваної проблеми зумовлена світовими тенденціями змін в освіті, що відбуваються під впливом соціально-технологічних викликів. Як підкреслює академік Н.Ничкало, “нова історична доба, соціально-економічні зміни в державі об'єктивно зумовлюють необхідність оновлення освіти, опрацювання на теоретико-методологічному, дидактичному, психологічному, фінансово-економічному, управлінському та інших рівнях таких підходів і рішень, які б відповідали вимогам сьогодення і водночас мали б випереджувальний характер, були б перспективними” [6, 421].

Модернізація вітчизняної освіти супроводжується інноваційними процесами, які, за визначенням академіка О.Савченка, на інституційному рівні забезпечують ефективність впровадження нового змісту державних стандартів, а також набувають суттєвого значення в апробації особистісно орієнтованих методичних концепцій та систем на рівні регіональної освіти. Тому надзвичайного значення набуває усвідомлення не лише природи й суті сучасного інноваційного процесу, але, насамперед, обґрунтованої системи управління інноваційними процесами на регіональному рівні освіти [7].

Дослідженість проблеми. Важливо зазначити, що держава обрала стратегію на інноваційний розвиток освіти, про що свідчать сучасні дослідження провідних вчених України – В.Кременя, І.Зязюна, Н.Ничкало, О.Савченка, С.Сисоевої, О.Сухомлинської та ін. Наукове обґрунтування та практичне застосування знайшли сучасні підходи до управління інноваційними процесами в економіко-виробничій сфері (Г.Дмитренко, А. і В.Кредісови, С.Панченко, А.Шегда та ін.); окремі питання

педагогічної інноватики розробляються у дослідженнях педагогів і психологів (І.Богданова, Л.Даниленко, О.Дубогай, Б.Жебровський, Л.Карамушка, Н.Клокар, Н.Максимова, Н.Побірченко, Т.Пушкарьова, О.Попова та ін.). Предметом інноваційного практичного пошуку є освітні нововведення, які впроваджують педагогічні колективи, вчителі, управлінці та вчені м. Києва [2, 277 – 289; 3, 20 – 27].

Натомість, за межею наукового пошуку недостатньо дослідженою залишається проблема управління інноваційними процесами в регіональній освіті. Показово, що у практиці окремих регіональних управлінь відсутня експертиза соціально-педагогічних ініціатив, фактично не визначаються критерії та показники змін, ігнорується діагностичний інструментарій для забезпечення кількісних та якісних показників ефективності інноваційного продукту. Водночас не визначено нові структурні та функціональні елементи управління, не обґрунтовано зміст та технології підготовки педагогів до інноваційного пошуку. Окремі підходи до розв'язання означеної проблеми знайшли відображення в роботах автора [2; 3].

Метою нашої роботи є обґрунтування моделі системного управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону.

Завдання дослідження:

- розробити модель системного управління інноваційними процесами в регіоні;
- виявити зміст та основні елементи моделі.

Виклад основного матеріалу. Управління інноваційними процесами в системі загальної середньої освіти регіону в роботі розглядається як процес, що забезпечує взаємозв'язок усіх компонентів системи, реалізується через оновлені

МОДЕЛЬ СИСТЕМНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В РЕГІОНІ

управлінські функції. Це сприяє переходу системи шкільної освіти від одного якісного стану до вищого з метою задоволення різноманітних освітніх інтересів і потреб особистості на основі максимального використання наукового, культурного, економічного потенціалу регіону.

Враховуючи поліструктурний характер інноваційного процесу, специфіку формування регіональної системи освіти як реального явища, що функціонує й розвивається в межах соціально-економічних, адміністративних та культурноосвітніх умов освітнього регіону, що має свої характеристики й ознаки, чим відрізняється від інших регіональних систем, логіка нашого дослідження вимагає розробки моделі системного управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону.

Передумовою розробки авторської моделі стали суперечності, виявлені в інноваційній педагогічній практиці регіону. До таких, зокрема, віднесені суперечності між:

- стійкістю інноваційних процесів у практиці шкільної освіти та необхідністю узгодження нових ідей із соціальними потребами та нормативними вимогами;
- відсутністю відповідних інфраструктур, які здійснюють регулювання інноваційними процесами на основі науково-методичних підходів, координації та оцінювання;
- відсутністю належного інформаційного забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності.

Вихідними положеннями у розробці моделі управління інноваційними процесами регіону є положення про демократичні підходи в освіті та теорії моделювання. Так, С. Гончаренко, виділяючи демократизацію освіти як один із основних принципів реформування галузі в Україні, підкреслює широкий спектр його застосування. Насамперед, демократизація передбачає зміни в управлінні освітою через її децентралізацію та регіоналізацію, надання автономності школам у вирішенні основних питань діяльності, поширення альтернативних навчальних закладів, перехід до державно-громадської системи управління освітою, співробітництво між вчителями та учнями [4, 85].

Тобто, демократизм розглядається як сукупність поглядів, що відворюють єдність прав, свободи та відповідальності особистості, а демократизація як процес утвердження й збагачення новим змістом принципів демократії. В системі "людина – суспільство" актуальність демократичних чинників виявляється у необхідності формування у суб'єктів інноваційного процесу таких стрижневих якостей, які сприятимуть

самореалізації індивідуальних та професійних здатностей кожної особистості.

Моделювання як одна з основних категорій теорії пізнання у нашому дослідженні виступає основним методом педагогічного експерименту. Тому модель розглядається як зразок, що відтворює та імітує будову і дію об'єкта дослідження і використовується нами для одержання нових знань про цей об'єкт.

Потреба розробки моделі управління інноваційними процесами в регіоні виникла внаслідок:

- становлення регіональних систем освіти в Україні;
- відсутності науково-педагогічних підходів до проблеми розвитку інноваційної сфери в системі загальної середньої освіти столичного регіону;
- відсутності моделей, практичних систем, предметом організаційного структурування яких є інноваційно-педагогічна сфера;
- потреби встановлення зв'язків між елементами інноваційної сфери та структурними компонентами традиційної системи освіти.

Враховуючи специфіку розгортання інноваційних процесів в освіті, така модель виступає передумовою випереджального розвитку системи. Соціально-педагогічне випередження та передбачення (прогнозування, проектування, програмування, планування, реалізація прийнятих програм та проектів) В. Загвязинський називає основним завданням педагогічної науки, прикладні функції якої полягають у розробці рекомендацій, спрямованих на конструктивне перетворення педагогічної реальності. "Випереджальна стратегія" досягається соціально-педагогічним проектуванням різних рівнів системи освіти на основі гуманістично орієнтованого прогнозу. Потреба проектування регіональної моделі управління інноваційними процесами зумовлена необхідністю сприяти соціальній стабільності й розвитку загальної середньої системи освіти шляхом гармонізації відносин в макро-, мезо- та мікросоціумі [5, 8–9].

Тому в основу розробки моделі як засіб розвитку регіональних систем освіти покладено проектний підхід, який сучасними вченими та педагогами (М. Арпохов, І. Бестужев-Лада, І. Єрмаков, А. Загвязинський, В. Лядіс, Н. Стригун, І. Підласий, Л. Костиря, І. Нікіфорова, Г. Щедровицький та ін.) визнається одним із актуальних. Такий підхід забезпечує цілісність збалансованих і пов'язаних між собою навчальних закладів, що задовольняють різноманітні потреби мешканців регіону з урахуванням нахилів, потенційних здатностей школярів, гуманістичних

МОДЕЛЬ СИСТЕМНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В РЕГІОНІ

цінностей, а також їх регіональної культурної своєрідності [1, 33 – 38].

Проектування регіональної моделі управління інноваційними процесами в освіті розглядається нами як діяльність, що дозволяє синтезувати прогнози з розгортанням процесів їх реалізації. У такій системі зосереджена схема ідеальних намірів та їх спрямованість на майбутнє і водночас розкривається процес втілення ідеальних прогнозів. При цьому розгортання процесів спирається на реальні ресурси й можливості, вказуючи на перехід системи від реального стану до бажаного.

Основними *принципами* проектування регіональної моделі управління інноваційними процесами є принципи педагогічної прогностики:

- принцип методологічної доведеності підходів щодо обґрунтування цілей в межах системи цінностей (Б. Гершунський, О. Савченко та ін.);

- принцип системності проектування у взаємодії компонентів; єдність і різноманітність педагогічних процесів у взаємозв'язку та взаємовпливах (С. Гончаренко, В. Маслов, В. Пikelьна та ін.);

- принцип неперервності як цілісності етапної організації, (І. Зязюн, Л. Калініна, Н. Ничкало, В. Олійник, Г. Щедровицький та ін.);

- принцип логічної завершеності – відповідність науковій логіці розвитку соціальних систем, проектування гуманітарних технологій (С. Сисоєва, О. Пехота та ін.), обґрунтування програм розвитку школи (М. Поташник, В. Лазарев, Л. Карамушка, Н. Островерхова та ін.), розвиток інноваційних моделей навчального процесу (Н. Бібік, М. Кларін, Н. Побірченко, Т. Пушкарьова та ін.).

Проектування моделі управління інноваційними процесами в регіоні спирається на практичний досвід автора щодо впровадження нововведень в освітній галузі столиці. При цьому були враховані результати наукових досліджень (І. Богданової, Л. Даниленко, М. Поташника, В. Лазарева, Т. Шамової, В. Кваші, П. Третьякова, В. Ясвіна та ін.), в яких розкриваються такі управлінські аспекти інноваційних процесів, як планування, координація, контроль та оцінювання; виокремлюються компоненти інноваційної діяльності: вибір новації, впровадження, підтримка, оцінювання; аналізується роль суб'єктів ефективної організації інноваційних процесів; обґрунтовується логіко-математичний підхід проектування освітнього середовища.

Як системне утворення наша модель враховує сучасні ідеї недетермінованості та непередбаченості шляхів еволюції складних, особливо гуманітарних систем (В. Луговий, І. Пригожин), які обґрунтовані в синергетиці та розкриваються у,

так званих, “м’яких” моделях (В. Тестов, В. Арнольд, А. Дахін та ін.). Образи “м’яких” моделей, започатковані К. Ушинським, П. Каптеревим, В. Сухомлинським, у контексті сучасної синергетичної картини світу дають можливість переосмислити значення хаосу та усвідомити його роль у творчому процесі розвитку педагогічної системи. Оскільки “м’які” моделі носять загальний характер і в них домінує творчість, тому мета і результат можуть мати деяке розходження [8]. Тобто, “м’які” моделі передбачають реалізацію гнучкого управління на основі методичних порад, рекомендацій, формування умов для ефективної самоосвіти суб'єктів інноваційного пошуку, де педагоги мають можливість визначати власні цілі у контексті інноваційних змін.

Регіональний аспект у нашій моделі розглядається як соціально-педагогічний процес формування нормативно-правового поля інноваційного розвитку освіти; консолідації державно-громадських органів місцевого самоуправління, наукового та культурного потенціалу столиці; розширення мережі загальноосвітніх навчальних закладів з різноманітними освітніми послугами; формування варіативного змісту освіти з урахуванням науково-культурної специфіки столичного регіону та його національних традицій.

Опора на регіональний аспект створює передумови для піднесення соціальної значущості ролі освіти. Це досягається на основі узгодженості між потребами мешканців міста в різноманітності та якості освіти та її відповідності економічним, виробничим, демографічним, соціокультурним потребам регіону. Відтак, формується регіональна політика у сфері освіти, що стає основою розвитку соціально-економічного та культурного піднесення столичного регіону зокрема, і системи загальної середньої освіти в країні загалом. Тому розвиток інноваційних процесів детермінований суперечностями, які виникають у разі невідповідності між освітніми послугами й освітніми потребами, що, в свою чергу, характеризує специфіку інноваційних процесів, які відбуваються в столичному регіоні.

У побудові моделі ми спираємося на такі положення:

1. В умовах соціально-педагогічних трансформацій розвиток системи загальної середньої освіти детермінований процесами інноваційних перетворень.

2. Тенденції регіонального підходу в освіті вимагають змін стратегій й тактики управління інноваційними процесами, тобто створення

МОДЕЛЬ СИСТЕМНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В РЕГІОНІ

керуваної системи впровадження освітніх новацій відповідно до загальнодержавної соціокультурної ситуації та у контексті формування регіональної освітньої політики.

3. Управління інноваційними процесами в системі загальної середньої освіти регіону відкриває можливості для розвитку інноваційного середовища, що, в свою чергу, відображає не лише загальні, а й специфічні регіональні особливості функціонування й розвитку освіти столиці.

4. Ефективність управління інноваційними процесами формують ті умови інноваційного середовища, в межах яких зростає професійна компетентність педагогів, їхня готовність до діяльності в умовах перманентних змін.

Оскільки інноваційні процеси діють у межах загальних закономірностей розвитку системи освіти (В. Бондар, В. Пкельна, В. Маслов, В. Луговий, В. Олійник, М. Дарманський), то в них виокремлюються такі компоненти, як цільовий, змістовий, організаційний. Цільовий компонент дає уявлення про загальну векторну спрямованість інноваційного розвитку освіти в регіоні, тобто орієнтує на необхідність формування інноваційного середовища в системі загальної середньої освіти регіону, сприятливого для творчого самовизначення кожного суб'єкта. *Змістовий компонент* розкриває специфіку різноманітності нововведень, в яких віддзеркалено потреби регіону в галузі освіти. *Організаційний компонент* пов'язаний з формами та методами впровадження нововведень у систему загальної середньої освіти, характером контролю та оцінювання за результатами інноваційного пошуку, а також його поширенням.

Мета проектування регіональної моделі управління інноваційними процесами полягає в необхідності відтворення ідеального образу інноваційного середовища в системі загальної середньої освіти столичного регіону, його обумовленість ефективним управлінням.

В основу моделі нашого дослідження покладена поліструктурна схема управління інноваційними процесами та розроблена автором методика організації інноваційних процесів, була апробована в системі загальної середньої освіти столичного регіону.

Об'єктом проектування моделі регіонального управління інноваційними процесами є розвиток інноваційного середовища. Тому проектування регіональної моделі у нашому дослідженні передбачало розробку структури та визначення засобів, що сприяють продуктивному розгортанню інноваційних процесів та забезпечують розвиток інноваційного середовища

в регіональній освіті.

Управління інноваційними процесами в системі загальної середньої освіти регіону ґрунтується на принципах, необхідних для продуктивної реалізації нововведень. Ними визначено два рівні принципів: загальні та організаційно-технологічні. До загальних принципів віднесені ті, що діють у цілісній системі освіти та теорії управління:

- принцип демократизації та гуманізації;
- принцип єдності розвитку освіти та науки, який передбачає використання об'єктивних закономірностей функціонування й розвитку системи освіти. Управління інноваційними освітніми процесами відбувається на науковій основі, що забезпечує можливості реалізації прогресивних тенденцій для розвитку регіональної системи освіти;

- принцип системності, реалізація якого досягається цілеспрямованою, упорядкованою та послідовною діяльністю;

- принцип самоуправління та самоорганізації;
- принцип взаємодії управлінської вертикалі, впровадження якого передбачає врахування загальнодержавних умов функціонування галузі, сучасної специфіки розвитку регіональної системи та вимог суспільства.

До організаційно-технологічних принципів віднесено:

- принцип єдності централізованого та децентралізованого характеру управління;

- програмно-проектний принцип організації інноваційного пошуку;

- забезпечення на рівні регіону неперервності інформаційних потоків щодо перебігу інноваційних педагогічних процесів у загальноосвітніх навчальних закладах міста (регіону);

- єдність науково-технічного прогресу та потреб суспільства щодо якості шкільної освіти;

- державної підтримки та стимулювання інноваційно-педагогічних пошуків в освіті;

- сприяння розвитку інноваційного освітнього середовища в регіоні;

- використання зарубіжного інноваційного досвіду;

- прогностичної спрямованості на основі науково-технологічного прогресу та суспільних запитів;

- впровадження освітніх нововведень у межах фінансово-економічних ресурсів, затверджених чинним законодавством;

- самореалізації професійних та особистісних якостей суб'єктів інноваційної освітньої діяльності;

- відкритості та компетентності у розв'язанні проблем, пов'язаних з інноваційним пошуком;

МОДЕЛЬ СИСТЕМНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В РЕГІОНІ

- збереження загальнолюдських цінностей, фізичного та морального здоров'я суб'єктів інноваційного процесу;

- забезпечення рівного права освітян щодо професійної ініціативи та участі в інноваційній діяльності;

- реальний характер системи контролю та оцінювання результатів інноваційного пошуку.

Основними структурними складовими регіональної моделі управління інноваційними процесами визначено: умови управління, функції управління, види управління, форми та методи управління інноваційними процесами.

Характеристика структурних складових моделі системного управління інноваційними процесами в регіоні.

Під умовами будемо розглядати сукупність об'єктів, процесів, відносин, що необхідні для формування, існування та зміни визначеного об'єкта. *Умови управління інноваційними процесами* складаються із нормативно-правового, соціально-педагогічного, психолого-педагогічного та організаційно-управлінського забезпечення впровадження нововведень. Умови можуть бути достатніми чи недостатніми. У разі відсутності умов інноваційні процеси реалізуються у деформованому вигляді, або не реалізуються взагалі.

Забезпечення умов є науковою основою для виявлення та обґрунтування функцій управління освітою, які були б спрямовані не стільки на функціонування системи освіти регіону, скільки на забезпечення її розвитку. Тому, враховуючи результати досліджень, проведені в останнє десятиліття, а також власний досвід автора щодо управління інноваційними процесами в столичному регіоні, нами виявлено та обґрунтовано функціональний склад діяльності, необхідний органам управління освітою для ефективного розвитку інноваційних процесів у регіоні.

Розподіл управлінських функцій пропонується за такими блоками: стратегічно-цільові функції, операційно-управлінські та соціокультурні функції.

До стратегічно-цільових функцій віднесені ті види управлінської діяльності, що забезпечують можливості для виявлення перспективних цілей та напрямів розвитку інноваційного середовища в освітньому регіоні: діагностична, аналітична, цільова, стратегічна, прогностична.

Блок операційно-управлінських функцій передбачає реалізацію таких видів управлінської діяльності, які забезпечать ефективний науково-методичний та організаційний

супровід інноваційних процесів: проектно-програмна, суб'єктно-мотиваційна, організаційна, узгоджувально-координаційна, інформаційно-комунікативна та контрольно-оцінювальна.

До третього блоку соціокультурних функцій нами віднесені ті види управлінської діяльності, які на основі набутого інноваційного досвіду, отриманого інноваційного продукту водночас впливають на розвиток освіти в регіоні та формують якісно вищий рівень соціокультурного середовища великого міста. Блок функцій соціокультурного спрямування складається із презентаційної та інноваційно-розвивальної діяльності.

Модель регіонального управління інноваційними процесами передбачає впровадження спеціальних технологій управління, свого роду організаційних структур управління, вибір яких залежить від специфіки нововведення, широти охопленості навчальних закладів, інформаційних контактів та компетентності суб'єктів інноваційного пошуку.

У межах регіонального управління нами були використані такі *структури управління:* лінійно-функціональне, лінійно-штабне, матричне, програмно-цільове, проектне, інтегративне, неформальне.

Форми організації інноваційного пошуку розглядаються в моделі як регламентована спільна діяльність суб'єктів інноваційного процесу, яка здійснюється на основі встановленого порядку. Формами організації інноваційного пошуку визначено: експеримент, програмно-проектну форму, моніторинг та презентацію.

Експеримент є основною формою реалізації нововведення. Доцільність його використання полягає у необхідності відтворення нової ідеї у практиці шкільної освіти та доведення її продуктивності. Впровадження експерименту дозволяє заздалегідь спланувати порядок дій, фіксувати особливості протікання процесу, вивчати результати змін. Програмно-проектна форма дає змогу комплексного підходу до планування інноваційного процесу, тобто розглядається як сукупність та ієрархія політико-управлінських дій (внутрішніх та зовнішніх), вивірені у своїй послідовності та прогнозованих за наслідками (Л. Курнешова).

Застосування моніторингу в інноваційному процесі забезпечує умови для постійного спостереження за його ходом, поточними та кінцевими результатами. Організація моніторингового дослідження передбачає відбір та розробку діагностичних методик адекватних впровадженню нововведенню. На основі моніторингових даних здійснюється аналіз та корекція, обґрунтовується

МОДЕЛЬ СИСТЕМНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В РЕГІОНІ

доцільність масового поширення інноваційного продукту, виявляються нові перспективні ідеї розвитку шкільної освіти.

Форма презентації, яка у практиці роботи отримала назву "семінар-презентація", розглядається нами як засіб багатостороннього зв'язку і обміну інформацією під час заходу. Ефективність цієї форми залежить від умінь суб'єктів інноваційного пошуку презентувати досвід та результати своєї діяльності. Основні елементи сценарію семінару-презентації: визначення мети, передбачення та аналіз якісного складу аудиторії, яка буде брати участь у семінарі, розробка плану основного виступу, підготовка та вибір варіантів використання візуально-демонстраційних матеріалів, письмовий виклад виступу, передбачення запитань та варіантів відповідей.

Під час дослідження та розробки моделі регіонального управління інноваційними процесами ми звернули увагу, що нововведення вступають в активну взаємодію з соціально-культурним середовищем регіону: їх впровадження викликає інтерес, формує установки, цінності, стереотипи, а також нові запити мешканців столиці щодо освіти школярів. Тому, спираючись на дослідження Л. Калініної, О. Савченко, С. Тарасова, Л. Хоружої, В. Ясвіна та ін., в яких доводиться взаємовплив та взаємозалежність між освітнім середовищем та рівнем розвитку особистості, нами *обґрунтовано положення про інноваційне середовище* як складову системи загальної середньої освіти регіону та комплекс соціально-культурних та психолого-педагогічних чинників, спеціально організованих педагогічних умов забезпечення інноваційних перетворень, результатом взаємодії з якими є розвиток особистості. Наше визначення є родовим від загального поняття "освітнє середовище", запропоноване В. А. Ясвіним, яке розглядається як система впливу та умов формування особистості за заданим взірцем, можливості для її розвитку, що знаходяться в соціальному та просторово-предметному оточенні [9, 14].

У широкому регіональному контексті інноваційне середовище є тією соціально-педагогічною сферою, що сприяє формуванню освітньої політики та освітньої культури, виступає об'єктом інноваційної діяльності педагогів, забезпечує різноманітність освітніх потреб та інтересів. У вузькому сенсі інноваційне середовище – є результатом змін освітньої культури в навчальному закладі.

Основним принципом структурування інноваційного середовища є принцип керованого переходу від стихійної організації інноваційного

пошуку до формування нових соціально-педагогічних умов управління інноваційним розвитком шкільної освіти. Інноваційне середовище складається з комплексу параметрів (адаптованих автором дослідження на основі психодіагностичного комплексу вимірів освітнього середовища, запропонованого С. Дерябо, В. Мясіщевим, Б. Ломовим, В. Ясвіним): стратегічна спрямованість, широта охопленості, інтенсивність, формалізованість, упорядкованість, когерентність, інформаційність, професійність, соціально-культурна активність.

Виявлені параметри у загальному контексті розкривають: визначеність перспектив стратегії розвитку освіти регіону (ЗНЗ); включеність педагогів, учнів, батьків, громадськості до реалізації нововведень, залучення інших освітніх процесів та явищ; міра насиченості інноваційного середовища різними чинниками, умовами, впливами у концентрованому вираженні; надання інноваційним процесам загальноприйнятої форми (розробка програм, концепцій, використання діагностичних методик); рівень керованості змінами в освіті; гармонійність інтеграції інноваційного середовища із запитами та потребами особистості; рівень інформаційного насичення; інноваційна компетентність педагогів до змін; здатність впливати на соціокультурне середовище регіону.

Інноваційне середовище активізує професійну ініціативу педагогів, дає можливість подолати межу у сприйнятті нового та стереотипи професійного мислення. Оскільки джерелом розвитку інноваційного середовища є інноваційні процеси, то освітнє середовище регіону загалом збагачується *поліваріантністю*. Для педагогічної практики це дає можливість обирати, трансформувати існуючий інноваційний досвід, а також продукувати, алгоритмізувати власні педагогічні ідеї.

Таким чином, результатом моделі системного управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону є розвиток готовності педагогів до професійної діяльності в умовах перманентних змін, рівень якої, в свою чергу, впливає на ефективність впровадження нововведень та сформованість інноваційного середовища.

1. Артюхов М., Стригун Н., *Проектный подход как способ развития муниципальной системы образования // Народное образование. – 2001. – № 8. – С. 33 – 38.*

2. Ващенко Л.М. *Інноваційна політика як динамічна система управління освітою //*

СТРУКТУРА КУЛЬТУРИ ПРАЦІ УЧНІВ

Педагогічні новації столичної освіти: теорія і практика: науково-методичний щорічник. – Київ, 2001. – 348 с. – С.277 – 289.

3. Ващенко Л.М. *Проектування інноваційно-розвиваючого середовища в освіті // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науково-методичний журнал. – 2002. – Випуск 3(7). – С. 20 – 27. – 256 с.*

4. Гончаренко С. *Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997. – 374 с.*

5. Загвязинский В.И. *Проектирование региональных образовательных систем // Педагогика. – 1999. – № 5. С. 8 – 13.*

6. Ничкало Н. *Національна доктрина*

розвитку освіти і педагогічна наука в Україні / Професійна освіта: педагогіка і психологія / за ред. Т.Левовицького, І.Вільш, І.Зяюна, Н.Ничкало. – Чихонстова – Київ, 2003. – С. 421.

7. Савченко О. *Державні стандарти шкільної освіти і управління інноваційними процесами // Педагогічна газета. – 2000.*

8. Тестов В.А. *“Жесткие” и “мягкие” модели обучения // Педагогика. – 2004. – № 2. – С. 7 – 9.*

9. Ясвин В.А. *Образовательная среда: от моделирования к проектированию. – М.: Смысл, 2001. – 365 с.*

Юлія Кузьменко, вчитель

Загальноосвітньої школи №13

м. Херсон

СТРУКТУРА КУЛЬТУРИ ПРАЦІ УЧНІВ

У статті названі структурні компоненти культури праці учня, подана їх характеристика та окреслені шляхи формування певних елементів культури праці в процесі трудової підготовки.

Постановка проблеми. Одним із головних завдань сучасної загальноосвітньої школи є підготовка молодого покоління до подальшої трудової діяльності, до дорослого життя. У зв'язку з цим особливої ваги набуває формування в учнів у процесі трудової підготовки культури праці. Остання пов'язана з сукупністю сформованих в індивіда знань, смаків, ідеалів, здібностей, переконань, досвіду, культурно-діяльнoго сприймання явищ дійсності та їх безпосереднім впливом на процес трудової діяльності особистості. Тобто, культура праці окреслює широке коло важливих проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато науковців присвятили свої дослідження різним аспектам культури праці (Б.І. Адаскін, С.А. Анісімов, Б.В. Беновицький, Н.В. Дупак, С.В. Журавель, Д.М. Зембицький, С.В. Лісова, С.Е. Матушкін, О.І. Іголкіна, Б.М. Ханін та ін.). Кожен з них по-своєму розкривав зміст даного поняття та висвітлював певні сторони культури праці, досліджував їх за різними критеріями, за допомогою різних методів тощо.

Основною характеристикою культури праці є її структура. Це доводять у своїх дослідженнях О.І. Іголкіна, І.М. Косик, В.І. Ковальчук, С.В. Лісова та ін. Вони виділяють у структурі культури праці різні складові.

Мета даної публікації – проаналізувати структурні компоненти культури праці, які виділяють науковці, та визначити структуру культури праці учнів.

Виклад основного матеріалу. Аналіз психолого-педагогічних досліджень доводить, що трудова культура людини, культура праці робітника і культура праці учня містять схожі структурні компоненти.

Так, структура трудової культури людини, як зазначає І.М. Косик, поєднує три групи компонентів: аксіологічний, праксеологічний та психологічний. До змісту цих компонентів входять знання, уміння, навички, морально-ціннісні риси особистості, що впливають на процес трудової діяльності людини та відображають педагогічні умови формування трудової культури [5].

Культура праці робітників, яких готують у системі професійно-технічної освіти, на думку В.І. Ковальчук, складається з чотирьох компонентів, що охоплюють культуру виробничих умов, культуру трудового процесу, культурно-технічний рівень робітника. У змісті першого компонента розглядаються професійні знання, технологічна дисципліна, планування та організація праці, дотримання порядку і чистоти на робочому місці, правила і норми безпеки праці, вимоги виробничої санітарії та гігієни відповідно